

## "Halbuki bu tabakanın arkasında vücuhun taayyünat, teşahhusat tabakası vardır." Buradaki "taayyünat" ve "teşahhusat" tabakasını izah eder misiniz?

"Mesela, Hâlık'ın tasarrufatına delâlet eden âyetlerden en zahir en aşikâr olan tabakayı وَمِنَّا يَتِهِمْ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ضِيَوًا خْتِلَافًا لِّسِنَتِكُمْ وَالْوَانِكُمْ âyetiyle zikretmiştir. Halbuki bu tabakanın arkasında vücuhun taayyünat, teşahhusat tabakası vardır. Evvelki tabakanın fehmi, ikinci tabakanın fehminden daha yakındır."(1)

Delil neticeden daha gizli daha anlaşılmas olursa, o zaman getirilen delil işe yaramaz, insanları doğru yola sevk edemez. Bu yüzden insanları hakka yönlendirmek için getirilen delilin açık, anlaşılır ve sade olması gerekiyor. Aksi takdirde irşat değil kafa karıştırılmış olunur.

İrşat açısından bakıldığında Kur'an ayetlerinin getirmiş olduğu deliller gayet açık, gayet anlaşılır ve fevkalade sadedir. Kur'an'ın -avam olsun havas olsun- her tabakada etkili olmasında bunun büyük bir etkisi vardır.

"**Taayyün**", bir şeyin **belirginleşmesi** iken, "**teşahhusat**" ise o şeyin belirginlikten de öte **somutlaşması** anlamına gelir. Mesela, tan yeri ağardıkça yıldızlar yavaş yavaş kaybolmaya ve belirsizleşmeye başlar, güneş tam doğduğunda, yani somutlaştığında ise, sema alemi tamamen kaybolur. **Güneş'in doğma aşaması taayyün oluyor, tam görülmesi ise teşahhusat oluyor.**

Ayetlerin tevhide getirmiş olduğu delillerde de benzer tabakalar vardır. Bu delillerin ilk tabakası her insanın muhakeme ve akli ile tevhide görebilmesi ve anlayabilmesidir. Lakin ilimde derin olan insanlar, bu delilin diğer tabakaları olan taayyün ve teşahhusatı da görürler.

Yani aynı delil üzerinde avam insan iman eder, orta tabaka insanların aleminde tevhit belirginleşir, havas tabakanın aleminde ise tevhit âdeta somutlaşır, yani Allah'ı görüyormuş gibi iman eder.

İşte tevhidî delillerin kendi içinde böyle tabaka ve katmanları vardır. Lakin ayette getirilen delilin ilk hali gayet basit, sade ve anlaşılır bir mahiyettedir. Çünkü ekser insanlar basit ve sade anlayışlıdır.

---

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Şemme.](#)